

GROENBLADGROENBLAD

Gezamenlijk periodiek van IVN en KNNV regio Leiden

mei 2026

De KNNV-afdeling Leiden e.o. is opgericht op 27 december 1901 en heeft tot doel om natuurbeleving, -onderzoek en -bescherming in verenigingsverband te bevorderen. Dit gebeurt in hoofdzaak door middel van excursies, lezingen en werkgroepen. Het lidmaatschap van de afdeling houdt automatisch in dat men ook lid is van de landelijke KNNV, wat de mogelijkheid biedt deel te nemen aan kampen en reizen. De contributie voor gewone leden van onze KNNV-afdeling bedraagt momenteel: € 42,- per jaar, voor huisgenootleden: € 12,- en voor jongeren tot 31 jaar: € 23,-. Donateurs wordt minimaal € 17,- per jaar gevraagd. Leden en donateurs die aangeven dat zij de periodieken uitsluitend digitaal willen ontvangen, krijgen € 7,- korting op hun jaarlijkse contributie. (Dit geldt uiteraard niet voor huisgenootleden omdat zij geen aparte periodieken ontvangen.)

Contributies kunnen worden overgemaakt op bankrekeningnummer NL90 TRIO 0254 6191 50 t.n.v. Penningmeester KNNV-afd. Leiden.

Opzeggingen dienen vóór 1 november van het jaar dat voorafgaat aan het jaar waarin het lidmaatschap niet meer gewenst is, te worden gemeld aan Marco Witte: ledenadministratie@leiden.knnv.nl (postadres zie hieronder).

KNNV-bestuur

Voorzitter: Leo Jalink, Jan Vermeerlaan 33, 2343 CT Oegstgeest, T 071-51.56.768, voorzitter@leiden.knnv.nl

Secretaris: Frank Kooper, Annelien Kappeynestraat 15, 2331 RZ Leiden, T 071-57.68.199, secretaris@leiden.knnv.nl

Penningmeester: Eke van Batenburg, Zocherstraat 5, 2321 EE Leiden, T 071-57.67.174, penningmeester@leiden.knnv.nl

Ledenadministratie: Marco Witte, Lebeauhof 38, 2316 LB Leiden, T 071-73.70.369, ledenadministratie@leiden.knnv.nl of mcwitte@xs4all.nl

Algemeen bestuurslid: Stan van der Laan, Leidseweg 394, 2253 JP Voorschoten, T 071-53.22.130, stanvanderlaan@casema.nl

Vertrouwenspersoon:

Jeannette Teunissen, Betje Wolffstraat 9, 2331 DR Leiden, T 071-88.86.585, knnvleiden5@gmail.com

KNNV-werkgroepen

Plantenwerkgroep: Koen van Zoest, Onafhankelijkheidsweg 84, 2332 ZT Leiden, T 071-57.68.943, vanzoest@planet.nl

Vogelwerkgroep: Anke Burgers, Ravelstraat 3, 2324 XX Leiden, burgersaa23@gmail.com

Paddenstoelenwerkgroep: Leo Jalink, leo.jalink@naturalis.nl

**Werkgroep mossen en lichenen
*Hollands Duin:*** Jeannette Teunissen (adres: zie hierboven)

**Werkgroep Natuurbescherming:
met subwerkgroepen:** Martine van Schaik, martine.van.schaik@knnv.nl

- *Onder water in Leiden* Aaf Verkade, info@onderwaterinleiden.nl

- *Paddenpatrouille* Sander Pronk, apjpronk@gmail.com

Bladgroen

Verschijnt drie maal per jaar (eind januari, eind mei en eind oktober, Redactie vanuit KNNV: Jan Westgeest, Burg. de Kempenerstraat 33, 2252 VK Voorschoten, T 071-56.12.894, knnvleidenwebmaster@gmail.com (en vanuit IVN: Peter van den Berg en Hans ter Mors)

Website: <https://leiden.knnv.nl>

Hebt u een mooie foto, een verhaaltje of waarneming voor de website van de KNNV-afdeling Leiden en omgeving, stuur het naar de webmaster: knnvleidenwebmaster@gmail.com

Kopij voor Bladgroen via e-mail: knnvleidenwebmaster@gmail.com

Sluitingsdatum Bladgroen 26'3: 1 oktober 2026
Sluitingsdatum Bladgroen 27'1: 24 december 2026
Sluitingsdatum Bladgroen 27'2: 1 mei 2027

Inhoud

01	Voorpagina: zie hieronder
02	Colofon KNNV
03	Inhoud
03	Van de voorzitters
04	Programma werkgroepen KNNV
09	Nationaal Park Hollandse Duinen
10	Uitnodiging 31 mei
10	Ruim baan voor de muurbloempjes
11	Checks oeverplanten
12	De valk en de valkenjacht
13	Vrijwilligers actief op De Strengen

14	Eerste onderzoeksresultaten CanalCam 2026
15	Naar De Horsten met bewoners AZC Wassenaar
15	Verslag cursus De natuur als uitvinder
17	Natuurfoto 2026
19	Verslagen excursies Vogelwerkgroep KNNV
19	Kwade Hoek
20	Hoeksche Waard en Brouwersdam
22	Tour d'Heidestein et de Zeist
22	Mutaties ledenadministratie KNNV
23	Colofon IVN

Verantwoording foto's: uit eigen archief, tenzij anders vermeld

Bij het voorblad

Insecten vallen waarschijnlijk het meest op als ze plagen, maar ze kunnen ook heel nuttig en/of mooi zijn. Denk bijvoorbeeld aan muggen of wespen maar ook aan bijen en lieveheersbeestjes. Het exemplaar op het voorblad, vrouwtje van de Wilgenwespvlinder (*Synanthedon formicaeformis*), mag wellicht doorgaan voor een mooi voorbeeld. Het is een vlinder en geen wesp, ook al doet het insect je op het eerste gezicht misschien aan een wesp denken. Dit diertje steekt ook niet als een wesp, hoewel er wespvlinders zijn die soms wel doen alsof ze (kunnen) steken (mimicry).

Wat het met de wesp vooral gemeen heeft, zijn de plaatselijk doorzichtige vleugels. Men spreekt van vensters: de glasachtige

'kale' plekken op de vleugels tussen de aderen door.

Vlinders zijn per definitie schubvleugeligen (Lepidoptera; *lepis* = Grieks voor 'schub' en *ptera* voor 'vleugels') maar de Wespvlinders, een familie bestaande uit ruwweg 1400 soorten, hebben vleugels waarop veel minder schubjes (het 'stof' dat op je vingers achterblijft als je een vlinder hebt beetgepakt) voorkomen dan bij de meeste andere vlindersoorten.

En in dit geval betreft het de Wilgenwespvlinder omdat deze soort gespecialiseerd is en de Wilg gebruikt als waardplant: de rups van deze vlinder voedt zich van specifiek de Wilgenplant.

Jan Westgeest

Van de voorzitters

N.B. Deze keer geen bericht van de voorzitter KNNV

Van de voorzitter IVN

Zeven jaar lang schreef Wietse Roodenburg voor deze plek inspirerende verhalen. De laatste vier jaar zat ik met hem in het bestuur en dat was een genoegen. Vanaf deze plek wil ik hem dan ook van harte bedanken voor zijn niet-aflatende energie als voorzitter en zijn gave om mensen te enthousiasmeren. Gelukkig blijft Wietse nauw betrokken, als drijvende kracht achter de jubileumcommissie en als docent van de Natuurgidsopleiding (NGO). Het Bestuur is uitgebreid met Erica Kerkvliet en Wim van der Ham. Met Astrid Veerman, Nico Stoffels en Douwe Sikkema gaan we als een stevig en fijn bestuur verder.

Mijn kennismaking met IVN dateert van mei 2016, toen ik meeding op een excursie in de Boterhuispolder. De manier waarop natuur, aardrijkskunde en geschiedenis in de excursie samenkwamen, greep me meteen. Aan de NGO dacht ik toen nog niet, totdat de beestjes in de klimop in mijn achtertuin het laatste zetje gaven. Ze zorgen bij mij voor een glimlach.

De NGO in 2017 was een mooie ontdekkingstocht. Van wilgenroosjes als gallen tot wintertakken - elk onderwerp opende een nieuwe wereld. Sinds het volgen van mijn adoptieterrein (AT) maak ik intensief de seizoenen mee: het opkomen van speenkruid, bosanemonen en daslook, het zichtbaar worden van blaadjes aan de bomen en de dieren die actief worden. En door het AT kreeg ik contact met de wandelaars, de natuurliefhebbers, de scholen, gemeente en actievoerders. Een sprong in het diepe met diverse vormen van samenwerking. Ondertussen trokken we de regio door en verdiepten we ons in geschiedenis en landschap. Ik genoot van elk moment.

Vanaf 1 mei doe ik daarom lekker mee met Expeditie Stadsnatuur en verken ik de natuur in mijn buurt opnieuw. Ik hoop dat de Expeditie meer mensen dichterbij de natuur brengt, en wie weet, vormen de excursies voor sommigen de opmaat naar de NGO van 2027. De docenten zijn al volop aan het voorbereiden, en alleen al daarom weet ik: het wordt weer een geweldige ontdekkingstocht.

Ant Brandenburg

Van de afgetreden voorzitter IVN

In de ALV van 23 april 2026 heb ik de voorzittershamer mogen overdragen aan Ant Brandenburg en afscheid genomen als voorzitter van de afdeling IVN Leidse regio. Twee statutaire termijnen, zo'n acht jaar, heb ik bestuurswerk mogen doen. Een voorrecht dat ik met heel veel plezier heb gedaan. Mijn bestuurlijke pad begon in de NGO van 2017-2018. Tijdens deze opleiding werd mij gevraagd of ik aan bestuurswerk had gedacht. Niet echt, maar ik heb toch de kans gepakt om via een snuffelstage eens te zien wat dit inhield. Het echte bestuurswerk begon snel. De voorzittershamer kreeg ik een jaar later overhandigd van Floris de Boer in de ALV van april 2019. In mijn eerste Bladgroenstukje Van de Voorzitter besprak in mijn adoptiegebied en maakte ik mij sterk voor een hechte samenwerking met de KNNV. Het daarop volgende jaar bleek een uitdaging. Het jaar 2020 was het jaar van het Coronavirus. Onze ontmoetingen werden vervangen door online-contacten en we communiceerden virtueel; de afdeling werd een online-gezelschap. Interessant was het advies: "Beleef de natuur achter uw scherm!" In mei 2020 schrijf

ik in Bladgroen dat ik blij werd om te zien dat onder grote druk wij in staat bleken te zijn ons gedrag te kunnen veranderen. Hoop dus voor de toekomst! De nieuwjaarsreceptie per zoom zal ik niet vergeten. En snel ging het weer als vanouds. Ik herinner me heel veel mooie leermomenten, zoals de interviews door lokale kranten en door radio *Weetlust*. De verzoeken om petities te tekenen bleven komen.

Vanaf april 2022 bestond het bestuur geheel uit deelnemers van de NGO 2017–2018 met vijf bestuursleden die elkaar erg goed kenden en de afdeling vooruit wilden brengen. Zo zie je hoe belangrijk de gidsopleiding is voor onze afdeling en een signaal naar de deelnemers van de komende NGO van 2027–2028. Ook hen zullen we te zijner tijd verwelkomen als actieve leden van onze afdeling. In Bladgroen van januari 2024 concludeerde ik dat wandelen in de natuur een filosofische daad is en een spirituele ervaring. Ik zag kansen voor persoonlijke groei. Al wandelend ontdek je immers verrassende denkbeelden waardoor je op een frisse manier naar het leven gaat kijken. Ik kan daar nu wel om glimlachen en besef dat ik de lezers van Bladgroen ongetwijfeld vaak hun wenkbrauwen heb doen fronsen. Het samenwerkingsverband tussen de IVN en KNNV is belangrijk. Er is nog steeds ruimte om het onderlinge samenwerkingsverband te versterken, maar ook om andere verbanden aan te gaan. Zo werken we momenteel intensief samen met Staatsbosbeheer, Stichting Zuid-Hollands Landschap en Dunea om afstemming te

verkrijgen over de activiteitenprogrammering van het Nationale Park Hollandse Duinen. Dat gebaseerd op de sterktes van IVN en optimale inzet van onze beschikbare tijd en middelen. Een prachtig project met Naturalis, Leidse Universiteit en TU Delft hebben we opgepakt, maar nog niet afgerond. Dit project heet *Nature Beyond the Present*. Daarin maken we gebruik van de museumcollectie van Naturalis om een beter begrip te krijgen van het "shifting baseline syndrome". Als onderdeel van het onderzoek is IVN'ers en KNNV'ers gevraagd input te leveren door middel van een enquête. Wat kunnen we terugvinden in de collecties van Naturalis en in de herinneringen van mensen? De resultaten worden momenteel geanalyseerd en er zal spoedig teruggekoppeld worden.

De afdeling telt vele bijzondere mensen die niet alleen kunnen genieten van natuur, maar ook van elkaar. Mensen die al jaren onze IVN-afdeling dragen en gepassioneerd hun kennis en ervaringen willen delen, en samen optrekken met gelijkgestemden en dan een verschil kunnen maken. Daar gaat het ook voor mij om.

Ten slotte: voor mij persoonlijk heeft het IVN-lidmaatschap en bestuurswerk mijn leven verrijkt. Daar ben ik dankbaar voor. Ik dank de redactie van Bladgroen voor hun correcties en hulp. Ik wens Ant en haar bestuur veel succes en de lezer van Bladgroen dezelfde verwondering en voldoening.

Wietse Roodenburg

Programma werkgroepen KNNV

Vooraf

Op de website van de KNNV-afdeling Leiden en omgeving: <https://leiden.knnv.nl/> worden de activiteiten van de werkgroepen steeds tot op de dag van plaatsvinden kenbaar gemaakt.

Algemene activiteiten:

Zaterdag 4 juli, 9:30–13 uur: Zomereditie natuurexcursies naar het Landgoed en de Polders van Poelgeest.

Na de eerste twee zogeheten *Algemene Natuurexcursies 2026* in januari en april bezoeken we deze zomer voor de derde keer het landgoed en de polders van Poelgeest. In de zomer verwachten we vooral allerlei plantensoorten, insecten zoals vlinders, libellen en zweefvliegen, en altijd wel diverse vogels. We laten ons verder verrassen met wat er op ons pad komt aan mossen, korstmossen en wellicht paddenstoelen. Keer op keer zijn we getroffen door de verscheidenheid aan soorten en door wat er verder te ontdekken en leren valt in en over de natuur.

Ga je mee? Houd dan de aankondigingen via de webpagina, de e-mail of de Natuurapp KNNV Leiden in de gaten. Van tevoren aanmelden is niet nodig. Leden van al onze werkgroepen en ook introducees zijn van harte welkom.

We verzamelen vanaf 9:15 uur bij de fietsenstalling midden op het landgoed tegenover het restaurant Oud Poelgeest.

De herfsteditie is dit jaar gepland op zaterdagmorgen 31 oktober; meer informatie daarover op de webpagina: <https://leiden.knnv.nl/agenda/>.

Wie vragen hierover heeft, kan deze via e-mail voorleggen aan Stan van der Laan, stanvanderlaan@casema.nl. Aanmelden voor de Natuurapp KNNV Leiden kan ook eenvoudig met een berichtje of mailtje aan Stan van der Laan.

Dinsdag 3 november, 19:30–22 uur: ledencontactavond, met bijdragen van leden!

Op deze avond kunnen alle leden van KNNV-afdeling Leiden en

omgeving een paar foto's, een presentatie of een mooi verhaal meenemen en tonen. Laptop en beamer zijn aanwezig voor USB-sticks. Mede dankzij de 'interactieve aanwezigheid' van deskundige leden kan er wellicht zelfs extra determinatiehulp worden geboden. We rekenen, zoals altijd, op een boeiende en gezellige avond. Ieder lid is welkom! En er blijft nog genoeg tijd voor een hapje en een drankje.

Inloop vanaf 19:15 uur.

Locatie: IJscclubgebouw Oegstgeest, Oegstgeesterweg 43, Oegstgeest. Tegenover het gebouw liggen sportterreinen met volop parkeergelegenheid.

Plantenwerkgroep

Algemeen

De activiteiten van de Plantenwerkgroep (PWG) staan open voor alle KNNV-leden, maar ook anderen kunnen ter kennismaking deelnemen. Doe gerust een keer mee of nodig een bekende uit om eens te komen kijken. Van harte welkom.

De werkgroepsleden krijgen onregelmatig een nieuwsbrief met aanvullende informatie en allerhande nieuwtjes. Krijg je die nog niet en wil je hem ook ontvangen? Laat het weten (vanzoest@planet.nl) en je komt op de mail-list van de PWG. Wil je die niet langer ontvangen, geef dat ook door.

De studieavonden worden gehouden in het IJclubgebouw, Oegstgeesterweg 43, 2341 NZ Oegstgeest. Tegenover het gebouw aan de overzijde van de Oegstgeesterweg liggen sportterreinen met voldoende parkeergelegenheid. Maak daar gebruik van als je goed ter been bent.

Om deel te nemen aan een activiteit hoeft je je niet van tevoren aan te melden, tenzij dit expliciet vermeld staat. Voor de buitenactiviteiten is het niettemin wel verstandig om dit te doen, bij de coördinator, tenzij anders aangegeven. Dan ben je verzekerd van eventueel laatste nieuws over wijzigingen wat betreft tijd en plaats. In het afgelopen jaar is dat meermalen gebeurd, vooral vanwege slechte weersomstandigheden of een gewijzigd vertrekpunt.

Hybride basiscursus flora

Onze tweede basiscursus over de wilde flora is inmiddels in volle gang. FLORON biedt in veertien digitale lessen de theorie (inclusief huiswerk). Wij zorgen voor de praktijk (determineeravonden en excursies). We werken met de twee gangbare flora's.

Bij de buitenactiviteiten is er voldoende ruimte, zodat ook leden van de PWG aan kunnen sluiten. Meedoen aan de cursus-determineeravonden is voor de PWG-leden helaas niet mogelijk vanwege de beperkte ruimte. Maar juist voor hen zijn in het programma twee extra determineerbijeenkomsten opgenomen op een avond en op een middag.

Plantenmonitoring in de duinen voor Dunea

Dit jaar loopt onze PWG een monitorroute in km-hok 84-464 (Grote Parkeerplaats), vanaf hotel Duinoord in Wassenaar.

De route beslaat diverse biotopen zoals droog zand, noordhelling en natte duinvallei. Meelopen biedt je een unieke kans om zeldzame duinsoorten te zien op niet openbaar toegankelijke plaatsen.

Aanmelding vooraf is verplicht vanwege de vergunning voor slechts een beperkte groep in het Dunea-gebied. Aanmelden bij Jacqueline (j2.henrot@gmail.com).

Geplande activiteiten

Vrijdag 29 mei, 8:45–14 uur: monitoren in de duinen

Zie linkerkolom onderaan.

Verzamelen op de parkeerplaats tegenover Hotel Duinoord, Wassenaarseslag 26, Wassenaar

Aanmelden bij Jacqueline, j2.henrot@gmail.com.

Zondag 31 mei, 14–16 uur: oevercheck Koudenhoorn, Warmond

Aanmelden via: oeverplanten@gmail.com. Je ontvangt dan nadere gegevens over de ontmoetingsplaats (Nature Ontdekking Center Koudenhorn [NOCK], achter de Brasserie Coazy).

Voor toelichting: zie artikel *Checks oeverplanten* op blz. 11.

Zondag 7 juni, 9–12 uur: excursie Nieuwe Wetering

Nu is het hoogseizoen voor de bloeiende planten. We gaan er vele zien, maar de aandacht zal speciaal gericht zijn op grassen en schijngrassen. Lastig maar boeiend. Aan determineren wagen we ons nog niet, maar misschien herken je in het veld al verschillende soorten? We lopen rond in het oer-Hollandse landschap van de Hanepoel en Leendert den Boerspolder, waar John onze gastheer is.

We maken afspraken over carpoolen; neem als je geen cursist bent hiervoor contact op met Koen. De excursie begint om 9 uur op parkeerterrein volkstuinten, Bovenweg 12, 2376 BE Nieuwe Wetering.

Woensdag 10 juni, 14–16 uur: oevercheck Haaswijk-oost, Oegstgeest

Aanmelden via: oeverplanten@gmail.com. Je ontvangt dan nadere gegevens over de ontmoetingsplaats (Oegstgeesterkanaal bij Boerhaaveplein).

Voor toelichting: zie artikel *Checks oeverplanten* op blz. 11.

Maandag 15 juni, 19–20:30 uur: zomeravondwandeling stadsplanten Zuid

De eerste zomeravondwandeling: welke (stads)planten komen we tegen? Vanavond bekijken we (ver)nieuwbouwwijk Lammenschansdriehoek (deels nog in aanbouw). Verzamelen hoek Lammenschansweg-Omegaweg.

Zaterdag 20 juni, 10–15 uur: duinexcursie Berkheide, Katwijk

Een excursie in de duinen kan niet ontbreken wanneer je een Leidse florist bent. We boffen met dit nabijgelegen natuurgebied met zijn bijzondere soorten, waaronder die van de rode lijst als bremrapen. We bekijken in Dorendel en Vriezeweï zowel droge als natte milieus en hopen de cursisten veel soorten te kunnen tonen.

Verzamelen bij Quick Boys, parkeerplaats Zuidduinseweg, 2225 SE Katwijk aan Zee.

Vrijdag 26 juni, 8:45–14 uur: monitoren in de duinen

(zie hiernaast. links)

Verzamelen op de parkeerplaats tegenover Hotel Duinoord, Wassenaarseslag 26, Wassenaar
Aanmelden bij Jacqueline, j2.henrot@gmail.com.

Steenrode orchis in Berkheide

Zaterdag 4 juli, 9:30–13 uur: algemene zomerexcursie Poelgeest

Zie voor toelichting onder 'Algemene activiteiten' aan het begin van 'Programma werkgroepen KNNV'.

Zondag 12 juli, 13–15:30 uur: determineermiddag zomerbloeiërs.

Goed determineren met een flora blijft een uitdaging ook als je het al vaker hebt gedaan. Deze zomer zijn er twee mogelijkheden om je verder te bekwamen. Bij de cursus was daar helaas geen extra ruimte voor. Zorg zelf voor planten waar je vragen bij hebt en waar we ons over kunnen buigen. Uiteraard is er voldoende 'achter de hand' om bezig te blijven.

Woensdag 15 juli, 11–14 uur: excursie waterplanten

Op het moment van opmaak van het programma is deze excursie nog niet uitgewerkt. De cursisten denken hierover mee. Wil je als niet-cursist mee, neem dan contact op met Koen.

Maandag 20 juli, 10–14 uur: Het Nieuwe Strepen in De Waard, Leiden

FLORON heeft dit jaar voor het project Het Nieuwe Strepen onder andere kilometerhok 95-463 geselecteerd. Met dit project houdt FLORON de verspreidingsgegevens van de Nederlandse wilde flora actueel en worden veranderingen vroegtijdig opgemerkt. Het hok (zie kaartje) omvat onder meer bedrijventerrein *De Waard* en een deel van de Zeeheldenbuurt. Daar gaan we vandaag rondkijken.

Loes Mellink heeft dit hok gereserveerd en de PWG helpt haar vandaag bij het inventariseren van zo veel mogelijk biotopen in dit hok. Alle aangetroffen wilde en verwilderde planten worden voor Verspreidingsatlas.nl ingevoerd met de app VERA. Het inventariseren van een stadshok levert altijd wel weer verrassingen op.

Verzamelen op de hoek Trompstraat/Tasmanstraat. Je kan je fiets aan een boom of hekje vastzetten; autoparkeren kost de eerste twee uur € 0,20, daarna € 3,10. Neem wat te drinken mee, en een lunchpakket.

Woensdag 29 juli, 19–20:30 uur: zomeravondwandeling park De Bult

De tweede zomeravondwandeling: welke (stads)planten komen we tegen? Vanavond bekijken we ons stadspark dat een wielervedbaan heeft. Ondanks het gemeentelijk onderhoud zijn er nog voldoende wildere plekken om rond te kijken. Verzamelen hoek van Minervalaan-Drususlaan.

Donderdag 6 augustus, 9–11:30 uur: inventarisatie weiland Stevenshof

Tussen de bebouwing van de Stevenshof en de Rijnlandroute liggen enkele graslandpercelen. Een daarvan is van de gemeente en wordt nauwelijks beheerd. Het terrein oogt vanaf het fietspad als een pitrusweiland. Over de plantengroei is weinig bekend en onze werkgroep is gevraagd er eens rond te kijken. Een leuk klusje: zijn er nog relicten te vinden van de voormalige floristische rijkdom van de Ommedijkse Polder?

Verzamelen nabij de Stevenshofjesmolen, bij de brug naar het Bouwlustpad. We lopen met toestemming naar het weiland via een werkweg van A. Hak, het bedrijf dat deze jaren de warmteleiding aanlegt. Maximaal tien deelnemers. Daarom is aanmelding verplicht.

Zaterdag 15 augustus, 8:45–14 uur: monitoren in de duinen (zie terug)

Verzamelen op de parkeerplaats tegenover Hotel Duinoord, Wassenaarseslag 26, Wassenaar
Aanmelden bij Jacqueline, j2.henrot@gmail.com.

Dinsdag 18 augustus, 19–20:30 uur: zomeravondwandeling stadsplanten Merenwijk

De derde zomeravondwandeling: welke (stads)planten komen we tegen? Vanavond bekijken we een aantal biotopen in de noordwesthoek van de Merenwijk. We koppelen er een oevercheck aan (zie ook blz. 11). Verzamelen: hoek Tandkarper-Blauwkarper.

Donderdag 10 september, 19:30–22 uur: determineeravond nazomersoorten

Goed determineren met een flora blijft een uitdaging, ook als je het al vaker hebt gedaan. Deze zomer zijn er twee mogelijkheden om je verder te bekwamen: bij de cursus was er helaas geen extra ruimte voor. Zorg zelf voor planten waar je vragen bij hebt en waar we ons over kunnen buigen. Uiteraard is er voldoende 'achter de hand' om bezig te blijven.

Vrijdag 18 september, 14–16 uur: zomermiddagwandeling

Het wordt al wat vroeger donker, vandaar dat we de laatste wandeling in de middag maken: welke (stads)planten komen we tegen? We bekijken een ruderaal bouwterrein. Welk is nu (eind april) nog niet bekend, dat maken we via de nieuwsbrief bekend. Ook benieuwd? Laat het weten.

Zaterdag 31 oktober, 9:30–13 uur: algemene herfstexcursie Poelgeest

Zie voor toelichting onder 'Algemene Activiteiten'

(advertentie)

DE BESTE VERREKIJKER?

Daar hebben we aardig kijk op!
Kom eens langs zodat we samen
kunnen kijken en vergelijken.

Meer informatie? kijk op
www.vanderwieloptiek.nl

VAN DER WIEL
OPTIEK

Nieuwe Rijn 62 2312 JH Leiden | 071 512 4108 | info@vanderwieloptiek.nl | www.vanderwieloptiek.nl

Dinsdag 3 november, 19.30–22 uur: ledencontactavond
Zie voor toelichting onder 'Algemene Activiteiten'

Alvast voor in de agenda:

Donderdag 12 november, 19:30–22 uur: studievond

Koen van Zoest

Vogelwerkgroep

Algemeen

De activiteiten van de *Vogelwerkgroep (VWG)* staan open voor alle KNNV-leden, dus niet alleen voor leden van de werkgroep, maar bij limitering van het aantal deelnemers (bij excursies meestal maximaal zestien) krijgen werkgroepleden (momenteel ruim zeventig) voorrang bij de plaatsing.

Voor ieder geldt: wil je eens een half jaar op de mailinglijst staan van en kennismaken met de VWG KNNV, neem dan contact op met de coördinator.

Om te voorkomen dat excursies lang tevoren zijn volgeboekt, kan aanmelden voor excursies pas nadat de voorafgaande excursie heeft plaats gevonden en meestal uiterlijk tot donderdag 20 uur, voorafgaande aan een excursie. In afwijkende situaties geven we dat per mail aan de leden door. Afhankelijk van de tijd van het jaar, het type en de bestemming van de excursie is de vertrektijd 7, 8 of 9 uur.

Enkele keren per jaar is er een bijeenkomst voor de leden. Deze bijeenkomst kan een studievond over een interessant onderwerp zijn, een fotopresentatie van een vogelreis of ook een ander doel hebben, namelijk om het programma voor het nieuwe jaar

te bepalen. Ideeën voor het programma zijn uiteraard altijd van harte welkom.

In 2020 heeft de VWG haar activiteiten uitgebreid met een enthousiaste *Nestkastenwerkgroep*. Voor ideeën en/of meedoen: neem contact op met Stan van der Laan, stanvanderlaan@case-ma.nl.

Sinds 2019 geven we, voorafgaand aan de tuinvogeltelling van Vogelbescherming die eind januari plaatsvindt, een *Minicursus Tuinvogels Herkennen* voor beginnende vogelaars die aan die telling mee willen doen. De cursus bestaat uit één avond theorie en één ochtend excursie. Contact via Reinier de Man, reinier.deman@telfort.nl.

Wij hopen gezamenlijk te kunnen genieten van de prachtige gebieden die ons land rijk is en ons daar te laten verrassen door de vogels. In de groep is een ruime belangstelling aanwezig voor alle aspecten van de natuur, zodat wij ons niet alleen richten op het vogelen, maar op alles wat leeft en groeit. Daarom streven wij ernaar met elkaar de blik breed te houden, maar uiteraard met het accent op de vogels. Wij verwelkomen dan ook eenieder die deze instelling kan delen.

Voor excursies:

- Geef s.v.p. steeds ook door of je een auto tot je beschikking hebt, en ook hoeveel plaatsen je beschikbaar hebt.
- Ieder wordt verzocht om de avond vóór de excursie zijn e-mail te raadplegen. Mochten er belangrijke mededelingen zijn, dan worden die op dat moment nog doorgegeven.
- Adres zwembad De Vliet: Voorschoterweg 6, 2324 NE Leiden.

Coördinator: Anke Burgers, burgersaa23@gmail.com

Programma

29 mei-1 juni: Weekend Limburg

Dit weekend is volgeboekt.

Informatie en aanmelding voor reservelijst bij Marco Witte, mcwitte@xs4all.nl, 06-51.80.16.20.

Zaterdag 13 juni: Zouweboezem. Vertrek 7 uur, zwembad De Vliet

Het gebied van de Zouwe bij Ameide is een aantrekkelijk vogelgebied. Het is een deels moeras- en deels weidegebied, eigendom van het Zuid-Hollands Landschap. Goede beheersmaatregelen maken dat dit gebied bijzonder rijk is aan moerasvogels. In het voorjaar broeden hier meer dan 200 paar purperreigers: de grootste broedkolonie van het land. Zwarte sterns broeden er op vlotjes en de spotvogel is uitbundig te horen.

Zwarte stern

Het hoge riet biedt goede kansen op blauwborst, snor en sprinkhaanzanger. En wellicht stapt zelfs de porseleinhoen even in het zicht. Al wandelend met Jaco nemen we uitgebreid de tijd om alle vogels goed te beluisteren en bekijken.

Aanmelden uiterlijk do. 11 juni bij Jaco van Rijn, j67vr@icloud.com, 06-22.35.91.48.

Zaterdag 11 juli: Doove Gat/Hooge Boezem en Bilwijk bij Haastrecht. Vertrek 8 uur, zwembad De Vliet.

Onder Haastrecht ligt een waterrijk natuurgebied, met watervogels, steltlopers, zangvogels, en doortrekkers. Plassen met kleine eilanden worden afgewisseld met weilanden. Soms zijn er duizenden vogels aanwezig, waaronder, als we geluk hebben, zwarte ruiter, blauwborst, bruine kiekendief, purperreiger en kempiaan.

Als er tijd genoeg is, bezoeken we Bilwijk, waar veel weidevogels te zien zijn. We bezoeken dit gebied met als gidsen: twee Marcellen en Liesbeth.

Aanmelden uiterlijk do. 9 juli 20 uur bij liesbeth.bezem@hetnet.nl, 06-46.18.13.47.

Zondag 26 juli: Schouwen-Duiveland, van Plompe Toren tot Zierikzee. Vertrek 8 uur, zwembad De Vliet

Met deze excursie volgen we samen met Erik en Anke de zuidrand van Schouwen Duiveland vanaf de Plompe Toren tot Zierikzee. We komen, en nu eens niet in de winter, langs diverse leuke vogelgebieden zoals Koudekerkse Inlaag, Schelphoek, Prunjepolder, Inlagen van Plan Tureluur, Gasthuis Bevang en de plasdrasgebieden bij Zierikzee. Een grote variatie aan vogels is te verwachten, zoals verschillende ganzen en eenden, maar ook soorten als groenpootruiter, zwarte ruiter, noordse stern, dwergstern en geoorde fuut zijn mogelijk. En wie weet duikt ook dit jaar de poelruiter wel weer op!

Aanmelden uiterlijk do. 23 juli 20 uur bij amm.burgers@gmail.com, 06-83.34.85.02.

Zaterdag 22 augustus: De Putten, Hondsbossche Zeewering en bollenlandjes. Vertrek 8 uur, zwembad De Vliet

Onder leiding van Marco verkennen wij de Hondsbossche Zeewering (tussen Petten en Camperduin) en ten oosten hiervan het natuurreservaat De Putten in de Harger- en Pettemerpolder. De Hondsbossche Zeewering is met zandsuppletie versterkt, waardoor daar een nieuw stuk duin en strand gevormd is. De Putten bevat brak water met veel voedsel en is daarom geliefd bij veel vogelsoorten, zoals de kluut, grote stern, groenpootruiter en kleine zilverreiger. Wie weet zit de grauwe franjepoot er weer. Ten slotte gaan wij op zoek naar ondergelopen bollenlandjes waar veel steltlopers en andere watervogels zullen foerageren. Aanmelden uiterlijk do. 20 aug. 20 uur bij mcwitte@xs4all.nl, 06-51.80.16.20.

Zaterdag 5 sept: Voorne Putten Vertrek 8 uur, zwembad De Vliet

Met Gonneke en Wil Boef (woensdagteller in die regio) gaan we de Strypse Wetering en de Beningerslikken bezoeken.

De Strypse Wetering is niet groot, maar de variatie aan vogels is vaak verrassend. In september tref je er geregeld watersnippen aan. De Beningerslikken is een natuurgebied van bijna 300 hectare en betreft een uitgestrekt landschap met kreken, slikplaten en ruigten. Kemphanen laten zich daar in september doorgaans bewonderen. Beide locaties trekken vooral watervogels aan, maar ook roofvogels, waaronder zeearenden. Afhankelijk van het getij, het weer en de tijd bezoeken we ook nog een locatie op Goeree Overflakkee.

Aanmelden uiterlijk do. 2 sept 20 uur bij g.revet@casema.nl, 06-18.83.26.74.

Zaterdag 26 sept: Panbos, Berkheide. Vertrek 8 uur, station De Vink, zijde Voorschoten in verband met parkeren

Deze keer maken wij onder leiding van Stan een (binnen)duinwandeling in de buurt. We beginnen tussen de oude, grove dennen van het Panbos en via de achteringang komen we midden in het open duin van Berkheide terecht, een mooi afwisselend gebied met infiltratie- en kwelplassen. Bij elkaar meer dan genoeg variatie om een groot aantal soorten herfsttrekkers te kunnen spotten: koperwieken, kramsvogels, tapuiten, goudhaantjes, misschien wel een bladkoning en op de plassen verschillende eenden en andere watervogels en... vergeet de doortrekkende roofvogels in deze tijd van het jaar niet!

Aanmelden uiterlijk do. 24 sept. 20 uur bij stanvanderlaan@casema.nl, 06-10.72.01.30.

Zondag 18 okt: Rondje Texel. Vertrek 6:30, zwembad De Vliet

Tijdens de najaarstrek is Texel een van de betere hotspots. Onder leiding van Marcel, die dan al op Texel aanwezig is, bezoeken we een aantal interessante gebieden zoals getijdengebied De Slufter (west), de omgeving rondom de vuurtoren inclusief De Tuintjes en het Renvogelveld (noord), de Vogelboulevard inclusief Wagejot (oost) en de omgeving rondom de Mokbaai (zuid). Als tijdens de excursie bijzondere waarnemingen op het eiland worden gemeld, zullen we, in overleg, afwijken van de geplande route. Aanmelden uiterlijk ma. 12 okt. 20 uur bij info@wulterkens.com, 06- 20.24.66.38.

En alvast voor in de agenda:

Woensdag 18 nov: presentatie Vogels van de Waddenkust (Yuverta, 19:45 uur).

Zaterdag 21 nov: Pier van IJmuiden. Vertrek 9 uur zwembad De Vliet.

Zondag 13 dec: Amsterdamse Waterleidingduinen. Vertrek 8 uur, zwembad De Vliet).

Anke Burgers

Werkgroep mossen en lichenen *Hollands Duin*

Vorbereiding

Om mee te kunnen komen is het nuttig als je je alvast de basis-kennis eigen maakt. Daar kun je het volgende voor doen:

- Bestudeer op BLWG.nl de hoofdstukken Mossen en Korstmossen.
- Schaf een goede loep aan die minstens tien maal vergroot, bij voorkeur met een lampje erin.
- Je kunt met de aanschaf van een stereo- en een doorlicht-microscop wachten tot je hebt beslist of je verder gaat met mossen en lichenen (voorheen korstmossen). Op de studieavonden kun je de apparatuur bekijken.
- Ook met de aanschaf van boeken kun je eventueel wachten tot je op een studie-avond onze boeken hebt ingezien.

Planning activiteiten

- studieavonden* op 8 september en 10 november;
- excursies** op 14 oktober en 9 december.

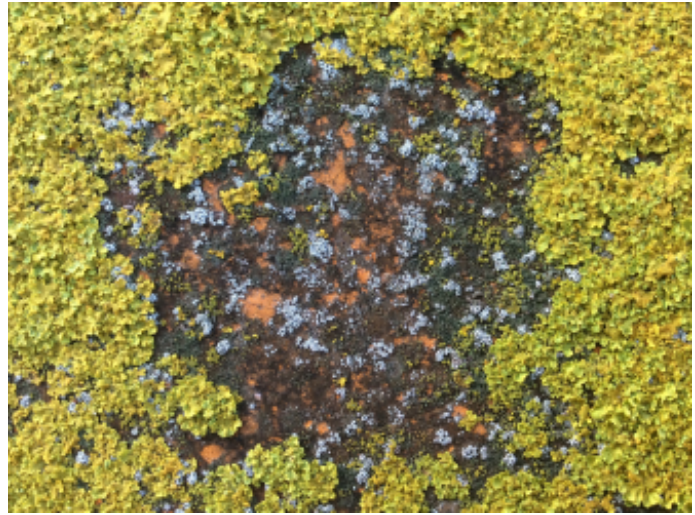
* 20:00 – 22:00 u in Jan Verwey Natuurcentrum, Zilverschoon 20, 2201 SX Noordwijk.

** Excursiegebieden kiezen we op de voorafgaande studieavond.

Aanmelden

- aanmelden per e-mail bij KNNVLeiden5@gmail.com.
- aanmelden in de zeven dagen voorafgaande aan een activiteit (studieavond of excursie) tot uiterlijk 12:00 uur op de dag voorafgaand aan de activiteit.
- na aanmelding ontvang je informatie over plaats en begintijd.

Jeannette Teunissen

*Lichenen op een muur in Leiden
(foto: Jeannette Teunissen)*

Paddenstoelenwerkgroep

De Paddenstoelenwerkgroep organiseert excursies en inventariseert natuurgebieden en parken in Leiden en omgeving. De excursies worden - zodra ze gepland zijn - aangekondigd via de website <https://leiden.knnv.nl/> en via de aankondigingsmailtjes.

Houd als belangstellende dus ook de website in de gaten.

Leo Jalink (e-mail: leo.jalink@naturalis.nl)

Nationaal Park Hollandse Duinen Eindelijk officieel

Van Hoek van Holland tot aan Hillegom, tussen kust en achterland, een uniek landschap van strandwallen en strandvlakten, dát is het Nationaal Park Hollandse Duinen. Met meer dan 7000 soorten natuur, waterwinning, cultuurhistorie, landbouw en recreatie; gratis en alle tijden toegankelijk!

Al in 2016 werd het *Nationaal Park Hollandse Duinen* bedacht en voorgedragen bij de Minister voor officiële erkenning. Nu, 28 april 2026, heeft de Staatssecretaris van Natuur, Jaimi van Essen (VVD) die officiële status aan het Park verleend. In de afgelopen tien jaren heeft Georgette Leltz als directeur gewerkt aan de opbouw van een netwerkorganisatie, met meer dan zestig partners. IVN is daar één van. Georgette gaat in juni met pensioen. Ze kan dus nog net genieten van deze kroon op haar werk! De statusverlening gaat samen met het openstellen van een subsidieregeling, die onder meer voorziet in de financiering van natuureducatie in het Park. Directeur Wemke van der Weij van IVN ZuidwestNederland zal met deze subsidie menskracht kunnen inzetten om de natuureducatie in het Park te coördineren. Er zijn immers meerdere partners actief op het gebied van natuureducatie: denk aan onder meer de terreinbeheerders (SBB, Dunea, Zuid-Hollands Landschap), en de lokale IVN-afdelingen. Vorig jaar heeft IVN Leidse Regio het initiatief genomen om die coördinatie van de natuureducatie voor te bereiden. We hopen nu op 11 juni, tijdens de jaarlijkse Netwerkdag van het Park met elkaar een intentieverklaring te ondertekenen die de eerste stap is op weg naar verdere samenwerking.

Meer informatie: **Rudi van Venetië**
Herman Breepoel

Uitnodiging 31 mei

ochtendwandeling Leidse stadsnatuur

Wanneer? Zondag 31 mei, 10:30–12 uur, verzamelen vanaf 10:15 uur

Vanwaar? Ingang van het Academiegebouw, Rapenburg 73, Leiden

Door: Leidse IVN-werkgroep *Natuur en Dynamiek*

Voor wie? Zowel voor IVN'ers als voor KNNV'ers. Ton Gordijn neemt ons mee door de stenen en de stille stad, en laat ons de natuur zien die daarbij hoort. Wat zijn de veranderingen in plantensamenstelling door klimaat en de dynamiek van de stad?

Interesse? Meld je aan op: werkgroepklimaat.ivn.leidseregio@gmail.com, onder vermelding van naam en aantal deelnemers.

Deze wandeling is onderdeel van het programma "Natuur in de Stad" van de Werkgroep *Natuur in Dynamiek* (IVN Leidse regio). Eerder in dit programma, op 31 maart, sprak Ton Denters over de dynamiek van de stadsflora (zie hieronder).

Rudi van Venetië
foto: **Ada Verwoerd**

Ruim baan voor de muurbloempjes

Verslag IVN-bijeenkomst

Tijdens het Café van IVN Werkgroep *Natuur in Dynamiek* in het MEC Leiderdorp, op dinsdag 31 maart, sprak onze gast Ton Denters, bekend van het boek *Stadsflora van de Lage Landen*. Met een opkomst van ruim dertig mensen was het een gezellig, goed gevuld MEC. Na de presentatie van Ton, en een geanimeerde pauze, hebben we een uur lang vragen kunnen stellen en gesprekken gevoerd over wat we vinden van de stadsplanten-nieuwkomers, hoe we ermee willen omgaan en wat we kunnen doen om de stad verder te vergroenen.

Voorafgaand aan de lezing gaf de andere Ton, Ton Gordijn, een mini-excursie buiten, over stadsplantjes. Het was een opwarmertje voor de rest van de avond; met mooi weer en iedereen ruim baan gevend aan de Muurbloempjes.

Kijken naar stadsnatuur, dat zou je het eerste motto van Ton Denters kunnen noemen:

Onbevangen kijken, observeren, met een ecologische blik. Er valt zoveel te ontdekken in de stad.

Wist je dat er per jaar momenteel negen nieuwe plantensoorten worden gevonden in de stad?

De oorzaak zit 'm onder meer in de dynamiek van de stad: de stad verandert snel, alles beweegt. Klimaatverandering zorgt ervoor dat de stad veel warmer, droger of soms veel natter wordt, kortom, heftiger! Plantensoorten uit zuidelijker streken trekken naar het noorden, en vinden in de stad een leefklimaat dat lijkt op waar ze vandaan komen.

En wist je dat je een stad wat betreft flora in drie delen kan opsplitsen: de stenen stad, de ruige stad en de groene stad. Misschien leuk om eens uit te zoeken.

foto: **Ada Verwoerd**

En dan zie je ook de mogelijkheden. Wat planten bijvoorbeeld kunnen doen voor het reguleren van het extreem wordende klimaat in de stad. De natuur blijkt ook een sterkere partner dan we eerst dachten. Je hoeft niet in te zaaien en alles te beheren: de natuur regisseert zelf, ordent zelf. En dat levert allerlei moois op. Ook over exoten bijvoorbeeld kun je genuanceerder denken. Sommige zijn Invasief, vele andere zijn Lief. Uiteindelijk worden ze opgenomen in het stedelijk ecosysteem. Alleen de invasieve, schade veroorzakende soorten moet je bestrijden. En in bijzondere gebieden, natuurmonumenten, moet je ze wellicht actief in toom houden, omdat je die wilt behouden.

Het tweede motto van Denters: van Kijken naar Doen!
 Er is intussen genoeg kennis van wat er gebeurt en wat de mogelijkheden zijn, en er is bijvoorbeeld in Amsterdam ook een visie om groen veel meer en vanzelfsprekend in te zetten. Er vindt een ommekeer van denken plaats, van groen als aankleding naar stadsnatuur als wezenlijk, als een kern van stedelijke ontwikkeling. Het onderwerp is volwassen; nu gaat het erom van visie naar doen te komen, om volume te maken, massa te krijgen. Een oproep van Denters dus: ga aan de slag als mensen met een groen hart. We weten veel en er kan veel. Ga in gesprek met de ingenieurs, met de bouwers en met de groenmensen. Gebruik

die ervaringen van elders, wissel uit. Werk eraan dat je volumes haalt in stadsnatuur. Maak het ook makkelijk voor burgers, beheerders en bedrijven om erop in te springen. En dan krijgen we een mooiere, betere, groenere gezondere stad.
 Al met al een avond met een optimistische toon!
 Dank aan allen die hebben meegeholpen om het tot een succes te maken!

Ruud Stevers
Rudi van Venetië

namens IVN-werkgroep Natuur in Dynamiek
www.werkgroepklimaat.ivnleidseregio@gmail.com

Checks oeverplanten

Citizen Science-onderzoek

Verzoek dit jaar: herhaal checks 2018 + 2019!

Het Citizen Science-onderzoek *Oeverplanten* is begonnen in 2018 op verzoek van de gemeente Leiden en omliggende gemeenten binnen het project Leidse Ommelanden.

Een van de doelen van dit project was om de stad Leiden met het omringende landschap te verbinden via een netwerk van belevings-(fiets)routes. Deze routes maken deel uit van een groen netwerk en dienen als 'snelwegen' en verblijfplaatsen voor biodiversiteit.

De gemeenten hadden de intentie om de biodiversiteit langs deze routes te verbeteren door maatregelen zoals aangepast maai-beheer en de aanleg van natuurvriendelijke oevers.

Om de effectiviteit van deze maatregelen te meten, was Naturalis gevraagd een langetermijn-onderzoek op te zetten. Dit is nodig omdat het vaak drie tot tien jaar duurt voordat resultaten meetbaar zijn. Vanwege de lange duur en het grote gebied was Citizen Science de ideale onderzoeksmethode. Het onderzoek is gericht op de oevers en zó opgezet dat deelnemers de kwaliteit van de oevervegetatie kunnen monitoren aan de hand van een aantal indicatorplanten.

600 oeverchecks als basis

Veel KNNV'ers en IVN'ers hebben toen (en ook sindsdien!) meegeholpen: in 2018 + 2019 zijn er ruim 600 oeverchecks gedaan als nulmeting. Inmiddels zijn we in het negende jaar van het onderzoek en kunnen we de gegevens beginnen te analyseren. Het project is ook landelijk uitgerold (4500 oeverchecks). Dit jaar zal Aidan Hiemstra, een MSc-student bij Naturalis, de huidige kwaliteit van de oevervegetatie langs de recreatieve routes vergelijken met de metingen uit 2018 + 2019. Hij onderzoekt of de inspanningen van de gemeenten meetbaar zijn, ook in vergelijking met locaties buiten de routes. Daarnaast kijken we of de waargenomen verzuivering en de opmars van bramen (zoals de dijkviltbraam) een gevoel is, of dat dit ook echt uit de data blijkt.

Aidan zal zich concentreren op de vegetatie-analyses, maar daarvoor hebben we hulp nodig om zo veel mogelijk oeverchecks uit 2018 + 2019 te herhalen. Dit geldt ook in het bijzonder voor de locaties buiten de routes. Meet je liever op een andere plek dan de locaties van 2018 en 2019? Ook die inzet is zeer nuttig! Elke oevercheck draagt bij aan belangrijke kennis over de biodiversiteit van nu.

Doe mee vanaf 15 mei! Een oevercheck is leuk en leerzaam. Je hoeft geen specialist te zijn. Je noteert de aanwezigheid van 23 gemakkelijk te herkennen plantensoorten langs een oeverlengte van 40 meter in de Oeverplanten-app. Alles wat je nodig hebt om mee te doen (het herkennen van de soorten, de app, de methode en de locaties) staat op de website: 'mijnoverplanten.nl'.

De kaart van de Belevingsroutes Leidse Ommelanden, de interactieve kaart met de oeverchecks van 2018 + 2019 en hoe naar deze met google maps te 'navigeren' vind je op mijnoverplanten.nl onder 'Leidse Ommelanden'.

Een oevercheck doen is het ideale excuus om het pad te verlaten en langs de oever te gaan kijken. Geniet van de bloemen en de zoemende insecten terwijl je tegelijkertijd bijdraagt aan natuuronderzoek

Workshops (ter oriëntatie en voorbereiding)

Wil je liever eerst een keer met een onderzoeker meedoen? Er zijn nog enkele workshops:

- 31 mei (14-16 uur): **Koudenhoorn (Warmond)**
- 10 juni (14-16 uur): **Haaswijk-oost (Oegstgeest)**

Aanmelden kan via: oeverplanten@gmail.com

Jacqueline Henrot

De valk en de valkenjacht

Ooit was de valk de koning van de vogels. Zo werd hij beschouwd in Egypte. De Egyptenaren vereerden de valk als een van de belangrijkste zeven goden: Horus. Die werd afgebeeld als een valk of als een man met een valkenkop, vaak met de dubbele kroon van Egypte. Hij was de god van de hemel, de zon en het koningschap. De farao werd met valkenvleugels afgebeeld. Hij werd aanbeden sinds het begin van de Oud-Egyptische beschaving tot aan de introductie van het Christendom. Met valken werd niet gejaagd: je jaagt niet met goden.

De jacht met valken, de valkerij, komt uit het Midden-Oosten. Grieken, Romeinen, Kelten en Germanen beoefenden deze jacht. Later in de Middeleeuwen was de jacht op valken voorbehouden aan de adel en de koningen. De jacht in het algemeen was het privilege van adel en koningen. Op stroperij, ook jacht op valken, stond in veel landen de doodstraf.

Symbool van de lente was tot de komst van de Renaissance een jongeman met een valk op de arm. Zo wordt hij in geschriften afgebeeld als symbool van de maand april. Met de komst van de Renaissance werd de lente afgebeeld als een jonge vrouw, met bloemen getooid. Wij herkennen haar in de Primavera van Botticelli. Nog steeds wordt er met valken gejaagd, maar het africhten van valken is tijdrovend en maar aan enkelen voorbehouden.

Hoe staat het met de valken in onze tijd? Hoeveel soorten valken zijn er? Trekken zij?

Wereldwijd zijn er ongeveer 65 tot 68 soorten valken. In Nederland en België komen er vier tot vijf soorten voor: de torenvalk is het meest voorkomend. De slechtvalk, de boomvalk, het smelleken en de roodpootvalk zijn uiterst zeldzaam. Zij kenmerken zich allemaal door hun spitse vleugels en snelheid.

De boomvalk komt bij ons alleen voor in het broedseizoen. Dat is van omstreeks eind april tot begin oktober. Daarna vertrekt hij naar Zuid-Afrika.

Ook in Amerika komen veel soorten valken voor. De kleine torenvalk is de meest geliefde vanwege zijn snelheid en sierlijk voorkomen. Zouden de Indianen die hun zonen naar dappere dieren en vogels vernoemden als beren en vossen, ook de valk vernoemd hebben?

Kleine Valk, is dat geen mooie naam naast Rennende Beer bijvoorbeeld? Dit soort namen waren aan jongens voorbehouden. Meisjes werden niet genoemd naar dieren of vogels: zij heetten bijvoorbeeld Morgenster of Lachend water.

Ten slotte de vraag: waarom werd deze vogel vereerd en ingezet in de jacht? Zijn sierlijk voorkomen, ongelooflijke snelheid en wonderlijke vermogen stil te staan in de lucht en snelheid en zekerheid om de prooi te verschalken, zijn hier ongetwijfeld debet aan.

Bekijken wij de slechtvalk, dan begrijpen we deze fascinatie. Ga maar op een mooie dag op zoek naar de valk en bekijk hem door je verrekijker, dan zie je hoe fijn geschakeerd zijn verenkleed is en hoe wonderlijk snel hij op zijn prooi valt. Het is een schouwspel dat je niet gauw vergeet. Hij blijft, ook nu nog, koning van de vogels.

Anneli

Vrijwilligers actief op De Strengen

Elke eerste zaterdag van de maand gaat in de winterperiode een groep vrijwilligers aan de slag op De Strengen, een eiland van de gemeente Teylingen. Veel bewoners uit de Leidse Merenwijk komen er om te zwemmen, bij mooi weer te picknicken of een ommetje te maken. Het is een klein gebied, maar er worden regelmatig bijzondere insecten, vogels en planten waargenomen, zoals ijsvogels, krooneenden, blauwborsten en baardmannetjes, maar ook soorten als groot hoefblad en de distelbehangersbij. In 2020 heeft de gemeente het eiland deels heringericht. Zware voertuigen trokken diepe sporen en lieten een kale vlakte achter, tot grote schrik van veel natuurliefhebbers. Prachtige natuurplekjes verdwenen en voor bezoekers was niet duidelijk waarom dat nodig was. Er kwamen vogelplasjes en een vogelkijkscherm voor terug en het was afwachten of de vogels ooit zouden terugkeren. Gelukkig gebeurde dat. Omdat het moerasgebied niet intensief wordt beheerd, zal het vermoedelijk snel dichtgroeien met riet en bomen, waardoor van de oorspronkelijke plannen weinig overblijft. Vrijwilligers van IVN Natuureducatie begonnen daarom onder andere met het verwijderen van snelgroeïende wilgen, maar dat blijkt onbegonnen werk.

Wel blijven ze enthousiast bramen verwijderen rond de vogelkijkwand en zagen ze overhangende takken weg. Zo houden ze de wandelpaden begaanbaar voor de vele dagelijkse bezoekers. Vrijwilliger Ant Brandenburg neemt wat zaailingen van bijvoorbeeld de rode kornoelje mee. Zij zorgt ervoor dat bomen en struiken gratis kunnen worden afgehaald door particulieren en bedrijven via het initiatief Meer Bomen Nu. Zo blijft De Strengen een levendig stukje natuur midden in de stad, waar Leidenaren even kunnen ontsnappen aan de drukte.

met toestemming overgenomen uit
Leidsch Dagblad, december 2025

Ant Brandenburg

Eerste onderzoeksresultaten CanalCam 2026

De onderwatercamera in het visreservaat in Havenwijk-Zuid in Leiden is productief! Langzaamaan werd het dit jaar vanaf maart 2026 helderder en toen de watervlooiën op 23 april verschenen, veranderde het doorzicht binnen 36 uur van een halve meter naar twee meter. De watervlooiën eten namelijk de micro-algen op. Die algen tieren welig en vertroebelen het water.

Oude bekenden keren terug

Eind februari verschenen de eerste brasems uit het Smoelenboek, zoals Poptart (met een deuk in zijn rug) en Schimmelpenninck. Op 1 maart lieten de eerste blankvoorns zich zien en aangezien dat prooivissen zijn, volgden de snoeken al snel. Half maart begonnen deze roofvissen voor de camera te baltsen, maar vanwege hun enorme aantrekkingskracht voor met name 'kneusvissers' (met te weinig praktijkervaring) kunnen we deze beelden niet online plaatsen. Behalve de man-vrouw combinatie van Bob en Lippenstift zwom er ook een dag een vrouw-vrouwcombinatie rond (Lippenstift en MsGyver). Navraag bij een deskundige sportvisser uit de werkgroep leerde dat snoeken in de paaitijd nogal verblind zijn door hormonen, en zelfs heel close met een karper kunnen opzwemmen, ondanks het verschil in vorm.

Zeelten-tic behoeft nader onderzoek

De zeelten Marian en Trinity lieten zich op 9 respectievelijk 10 april voor het eerst weer zien, waarbij Marian duidelijk herkend werd door haar tic: ze schudt regelmatig met haar kop, waarna het lijf volgt. Aangezien Zwartlip ook een zeelt met een vergelijkbare zenuwaandoening is en we in juli-augustus 2025 twee keer een dode zeelt in de Oranjegracht aantroffen, beginnen we ons een beetje zorgen te maken. Zit er iets schadelijks in de bodem of in het water? Samen met grachtgenoten is er al druk gebrainstormd over het door een MRI-scanner halen van verse zeelt-kadavers, om te zien of er aan de hersenen iets te zien is. Daar hebben we dan wel een 'nulmeting' (gezond, vers exemplaar) voor nodig, én Marian of Zwartlip.

Gelukkig weten wijkgenoten na ruim vijftien jaar 'Onder water in Leiden' (OWL) en dertien jaar Project Vissenmonitoring heel goed hoe blij Aaf wordt van kadavers, liefst zo vers mogelijk! Die geven waardevolle informatie prijs na een externe inspectie en een sectie. Zo geeft de staat van de organen, de maaginhoud en misschien antropogene (door mensen veroorzaakte) redenen informatie over de dood van het dier.

Eerste watervlooiën, eerste gierzwaluw

Op 21 april verschenen de eerste miljoenen watervlooiën en twee dagen later hoorde Aaf, terwijl ze buiten voor het eerst vissen door de heldere waterkolom heen kon spotten, de eerste gierzwaluw 'gieren', dus misschien is dat een handige ezelsbrug om in de toekomst te onthouden.

U kunt de vele waterdieren (al 21 soorten zijn er gezien!) zelf ook volgen op de livestream, via CanalCam.nl. Elke dag maakt Aaf filmpjes van de meest bijzondere passanten of gedragingen, en eens per week verschijnen de best bekeken clips op <https://www.underwaterinleiden.nl/mediafotofilm/canalcam>.

Twee 'onderwaterrijders' voor werkgroep OWL!

Mocht u liever buiten flaneren, dan zijn de meest heldere grachten in Havenwijk-Zuid (het visreservaat) te vinden, waarbij op elke brug informatie over een waterdier staat op een van de zoutkisten. Onze waardevolle vrijwilliger Pieter de Jong is op 24 april onderscheiden met een ridderorde, voor zijn geweldige werk om de blauwgroene stadsnatuur zichtbaar te maken voor jong en oud. We zijn enorm trots dat hij deel uitmaakt van de OWL--familie, die sinds dit voorjaar dus al twee ridders kent!

Aaf Verkade

Coördinator werkgroep Vissen, Onder water in Leiden.nl

Naar De Horsten met bewoners AZC Wassenaar

Onlangs zijn we voor de tweede keer benaderd door het Asielzoekerscentrum (AZC) Wassenaar met het verzoek om met een aantal bewoners de natuur in te gaan. In het AZC verblijven zo'n 900 asielzoekers en statushouders, onder wie ongeveer 190 bewoners tussen 17 en 23 jaar. Zij willen zich graag oriënteren op de Nederlandse samenleving. Natuurlijk willen wij daarin ondersteunen.

Het AZC Wassenaar ligt tegen het duingebied aan, dus bijna als vanzelfsprekend ging onze eerste tocht naar de duinen. Dit keer was er de wens De Horsten in Wassenaar te bezoeken. Met z'n

twintigen, onder wie een medewerker van het AZC, trokken we erop uit.

Door de verschillende landen van herkomst leek vooraf de taal een probleem, maar dat bleek in de praktijk reuze mee te vallen. Nederlands, Engels, Arabische en nog wat andere talen hoorden we en toch begrepen we elkaar. Lukte het niet met woorden, dan

brachten gebaren uitkomst. Twee handen met gespreide vingers boven op je hoofd en iedereen begrijpt dat je een gewei bedoelt. Altijd leuk om met een groep jongvolwassenen de natuur in te gaan. Tijdens deze tocht viel het me op hoe de nieuwkomers verrassend veel planten en dieren herkennen uit hun oorspronkelijke woonomgeving. Zo was bijvoorbeeld de tjiftjaf, die we onophoudelijk hoorden, voor velen dan ook een heel bekende vogel.

De wandeling was zeer geslaagd en de uiteraard hebben we de afspraak gemaakt om over niet al te lange tijd een wandeling te maken in weer een ander stukje natuur in onze regio.

Wim van der Ham

Verslag cursus De natuur als uitvinder

Begin 2026 begonnen 25 mensen aan de cursus *De natuur als uitvinder*. In vier ochtenden leerden ze de wereld van Biomimicry kennen aan de hand van planten en de tentoonstelling *Planten en Planeten!* in de Sterrenwacht in de Hortus. De cursus werd gegeven door Dr. ir. Laura Stevens, hoofddocent Biomimicry-design aan de Haagse Hogeschool, en ondersteund door Thal Jonas (Hortus) en Ant Brandenburg (IVN).

Inspiratiebron voor oplossingen

Bij Biomimicry is de natuur de inspiratiebron voor het oplossen van menselijke vraagstukken. Het is een interdisciplinaire benadering die de werelden van natuur en technologie, biologie en innovatie, leven en design bij elkaar brengt.

Met interesse en verwondering keken we naar de voorbeelden die Laura Stevens de eerste ochtend liet zien.

Ze prikkelden onze nieuwsgierigheid en liet ons zelf ontdekken hoe ingenieus de natuur in elkaar zit. Tijdens elke les gingen we ook de Hortus in om planten van dichtbij te bekijken en opdrach-

ten te doen. We waren verrast over de diversiteit aan functies die een plant heeft - hoe de plaatsing van een blad, de vorm van de stam en het wortelstelsel op elkaar zijn afgestemd, en hoe het geheel samenwerkt om de plant te laten overleven.

We gingen steeds meer de genialiteit van de natuur zien. Organismen hebben geleerd effectief in hun behoeften te voorzien, op de meest zuinige manier, met zo weinig mogelijk energie en materialen. De mens doet het in de praktijk vaak anders: met fabrieken en ingewikkelde technologie verwijderen we ons juist van de natuur - en daarmee van de oneindige mogelijkheden om duurzame oplossingen te vinden. Want het leven creëert omstandigheden, die het leven juist bevorderen.

Tijdens de cursus keken we eerst met een biologische blik naar de natuur, leerden de principes van het leven beter begrijpen en vertaalden die naar technische termen. Met die kennis kwamen we tot ontwerpen die aansluiten bij de principes van de natuur zelf.

Les 1 - Wat is Biomimicry?

Hoe stimuleren miljarden jaren evolutie je manier van kijken, je begrip en creativiteit, en hoe leidt dit tot verantwoorde, slimme innovaties?

De cactus is een mooi voorbeeld. Hij heeft in de loop van miljoenen jaren een ingenieus systeem ontwikkeld om water op te slaan. Met diepe ribbels en een bolle vorm kan hij zich goed uitzetten. De ribbels zorgen ook voor schaduw op de plant zelf, waardoor hij koeler blijft - een effect dat versterkt wordt door de wind die om de ribbels afbuigt. De huidmondjes zijn hier ook weer op afgestemd. Hoe meer je het onderzoekt, hoe meer er te ontdekken valt. Dit alles inspireert architecten en ingenieurs om gebouwen te ontwerpen die slim en zelfvoorzienend zijn, zonder verspilling.

Les 2 - De onderliggende principes van het leven: Life's Principles

We leerden de strategie en mechanismen van de natuur in meer detail kennen - de vormen, processen en systemen - en de alomvattende patronen waardoor het leven floreert. Alles is herbruikbaar. Dit komt terug in de zes Life's Principles van Biomimicry:

1. Evolveer om te overleven - gebruik alle informatie om beter te worden.
2. Pas je voortdurend aan veranderende omstandigheden aan - behoud diversiteit.
3. Stem af op wat de directe omgeving biedt - ondersteun cyclische processen.
4. Integreer gezonde ontwikkeling - werk zelforganiserend en modulair.
5. Wees slim met energie en grondstoffen - zorg dat vorm en functie elkaar versterken.
6. Gebruik levensvriendelijke verbindingen - de natuur maakt verbindingen die sterker en efficiënter zijn dan alles wat wij tot nu toe hebben uitgevonden.

De cactus past al deze principes toe. Hij benut precies genoeg water, past zich aan de droge omstandigheden aan met doornen die ook dauw opvangen, en gebruikt zonlicht efficiënt via uitgestelde fotosynthese en nog veel meer. Het is een meesterwerk van geïntegreerd ontwerp.

Les 3 - Van biologie naar ontwerp

We vertaalden biologische principes naar concrete ontwerpen. Door eerst de belangrijkste overlevingsstrategie van een organisme biologisch te beschrijven en die daarna om te zetten in technische termen, ontstonden ideeën voor het oplossen van menselijke problemen en het creëren van duurzame oplossingen. De cursisten gingen aan de slag met hun eigen ideeën.

Neem de doornen van de cactus: ze zijn niet alleen ter bescherming, maar zijn zo gevormd dat ze dauwdruppels uit de lucht opvangen en naar de wortels leiden. Dit principe is vertaald naar zelfvullende waterflessen en oppervlakten met wateropvangfuncties voor droge gebieden.

Les 4 - Inzicht en terugblik

In de laatste les ontwikkelden en presenteerden de groepjes hun ontwerpen en kregen ze inzicht in de essentiële elementen van Biomimicry. Met eenvoudige tekeningen van het biologische mechanisme werden oplossingen verrassend helder. Gewapend met een stappenplan om tot een abstract ontwerp te komen, gingen de groepjes aan de slag met een prototype — gebouwd van rietjes, papier, plakband en zelfs koekjes. De planten in de Hortus inspireerden tot ontwerpen voor energieopslag en systemen voor de opvang en berging van water. De groepsontwerpen lieten zien dat de principes van de natuur ook op menselijke schaal kunnen werken.

De essentie van Biomimicry

De basis van Biomimicry is ethisch handelen, een diep begrip van de natuur ontwikkelen en de onderliggende biologische principes toepassen in menselijk ontwerp. Niet als trucje, maar als een fundamenteel andere manier van kijken - naar de wereld, naar problemen, en naar oplossingen.

In de cursus zaten een aantal docenten van de Natuurgidsopleiding, die in 2027 begint. Zij gaan Biomimicry in de opleiding opnemen. Met Laura zijn we in gesprek om de cursus *De natuur als uitvinder* nog een keer te organiseren. Wil je er direct mee aan de slag? Kijk op <https://biomimicry.net/what-is-biomimicry/> ; <https://asknature.org/> ; <https://biomimicry.org/> ; <https://biomimicrynl.org/>.

Ant Brandenburg

organisator cursus 'De natuur als uitvinder'

(advertentie)

VAN DER WIEL

Nieuwe Rijn 62 - Leiden
Tel. 071 512 41 08

"Van der Wiel Optiek heeft een grote collectie loepen. Wij geven u graag advies en uitleg!"

Voor meer informatie, kijk op www.vanderwieloptiek.nl

Natuurfoto 2026

Fotografen onder ons opgelet:

na het succes van de KNNV-natuurfotowedstrijd 2025 en de presentatie daarvan op de nieuwjaarsreceptie pakken we in 2026 door met een gezamenlijke fotowedstrijd KNNV en IVN. Alle leden van de Leidse afdelingen KNNV en IVN nodigen we van harte uit om hun twee allermooiste natuurfoto's uit 2026 in te zenden en daarmee kans te maken op een plek binnen de expositie van de zes als beste beoordeelde op de nieuwjaarsreceptie 2027.

Als winnaar van 2025 gaat Cora van der Plaats namens KNNV, samen met Anton Oliehoek namens IVN, de ingestuurde foto's beoordelen. De jury bepaalt jaarlijks haar eigen criteria en wijze van beoordelen en doet uiteraard niet mee aan de wedstrijd.

Het onderwerp van de foto's is natuur in de breedste zin, van macro tot landschap en alles daartussenin. Insturen van de foto's kan tot uiterlijk vrijdag 11 december per mail of Wetransfer naar stanvanderlaan@casema.nl. De jury heeft zo voldoende tijd voor de beoordeling en om de zes winnende platen te laten printen. Grote prijzen zijn er niet aan deze wedstrijd verbonden. Het gaat natuurlijk vooral om de lol van foto's maken in de natuur en deze aan anderen te laten zien. Na de expositie op de nieuwjaarsreceptie in 2027 ontvangen de zes winnaars uiteraard de print van hun foto.

Dus allemaal lekker op stap in de natuur, camera mee. Wij kijken nu al uit naar al die mooie foto's.

Stan van der Laan

Prijswinnaars fotowedstrijd KNNV 2025

*Cora van der Plaats,
1e prijs*

Barry van Veen, 2e prijs

Marcel Wulterkens, 3e prijs

Roelof Janssens

Marcel Wulterkens, 4e prijs

Reinier de Man

Joop Vlieg

Barry van Veen, 5e prijs

Koen van Zoest

*De foto's in de rechter kolom
kregen een eervolle vermelding
(alfabetische volgorde makers)*

Verslagen excursies Vogelwerkgroep KNNV

Vooraf

De vogelwerkgroep KNNV is een actieve, enthousiaste en nog steeds groeiende werkgroep. Mede dankzij toenemende inzet van verschillende leden worden steeds meer excursies georganiseerd. Omdat er een maximum is gesteld aan het aantal deelnemers per excursie wordt ieder zo toch genoeg kans geboden om mee te gaan.

Dit heeft er tevens toe geleid dat het aantal excursieverslagen navenant is gestegen. Van elke excursie stelt één van de deelnemers een verslag op, geïllustreerd met steeds fraaiere actuele foto's. Deze verslagen worden, inclusief waarnemingenlijst, steevast naar alle werkgroepsleden rondgemaild. Een slimme actie, want de afwezigheid bij een excursie nemen zich na kennisname direct voor om de volgende excursie toch zeker niet opnieuw te missen....

De meeste teksten van deze verslagen, inclusief een of enkele foto's, verschijnen tot dusverre ook in Bladgroen, om alle KNNV'ers en IVN'ers te laten meegenieten van deze uitjes. En tegelijkertijd worden sommigen zo verleid om eens te komen kennismaken met de vogelwerkgroep. Maar de ruimte in Bladgroen is niet onbeperkt. Om deze reden is besloten om, indien nodig, in Bladgroen een selectie uit de excursieverslagen op te nemen.

Zo treft u op de volgende bladzijden de huidige selectie aan.

Kwade Hoek, 31 januari 2026

Het is een donkere en natte zaterdagochtend als acht vogelliefhebbers – Ron, Erik, Theo, Stan, Marcel, Frans, Eke en Jaco – samenscholen op de parkeerplaats van zwembad De Vliet. Iedereen lijkt op het ergste voorbereid: regenjassen, mutsen, laarzen, zelfs thermokleding. We gaan dan ook naar de Kwade Hoek. Daar is vroeger menig schip vergaan. Maar volgens Stan zal vandaag op de kop van Goeree, als enige plek in Nederland, de zon schijnen. Daar geloven we niet veel van, het is flink koud en in het Noorden is het code rood. We bespreken onder de lantaarnpaal de voor- en nadelen van vroeg opstaan. We komen er niet helemaal uit, maar omdat het van onze vogeltijd af gaat, vertrekken we maar snel naar Goeree.

Bij zonsopgang op parkeerplaats De Kwade Hoek maakt Gonnet ons vogelgezelschap compleet. Vanaf de parkeerplaats gaat een pad de duinen in. De eerste waarnemingen volgen elkaar altijd snel op. Theo moet zijn schrijfblokje paraat houden: pimpel- en koolmees, roodborst, merel, grote bonte specht...

Na 500 meter is een fraai uitkijkpunt over de schorren bij het "Lichie van Moisie". Dit was een lichtbaken dat schepen de juiste koers aangaf naar de haven van Stellendam. En hoe toepasselijk: we zien hier twee vuurgoudhaantjes hun oranje kruin voor ons aansteken.

We gaan linksaf het lange Middelduinpad op. Fazanten, brand- en nijlganzen vallen op, maar de zangvogels in de struiken zijn lastiger te ontwaren. Met enig geduld ontdekken we groenling, vink en winterkoning. Mooi is de overvliegende havik.

Aan het einde van het pad rechtsaf, waar vroeger een spoorlijntje liep voor de aanvoer van bouwmaterialen voor bunkers. We

wandelen over duinenrijen met uitzicht op krekens en meertjes.

In de verte zien we zowel een kleine als een grote zilverreiger foerageren. Er vliegt een witgatje. Bij een volgend uitkijkpunt horen we een goudvink. Het is even zoeken, maar staande op een houten bankje, turend door de duindoorns, krijgen we haar in het vizier. Er scharrelen goudhaantjes rond, en ook een heggenmus. Verder zien we meeuwen: zilver-, storm- en mantel-.

Als we koers zetten naar het strand, zien we in de verte een grote zwarte vogel in een boomtop zitten. We zetten de scope erop, zoomen in, maken foto's: dikke snavel, vreemde grijze vlek in de hals: dit is de raaf die we eerder al met langzame slagen meenden te zien vliegen! We zijn opgetogen, maar weten dan nog niet dat de admin van waarneming.nl ons later uit de droom zal helpen: de raaf is een lokaal zeldzame soort, op basis van onze foto's concludeert hij dat het een grote zwarte kraai betrof. Was het wishful thinking? Nu ja, we hebben toch geboeid naar de schurk staan kijken. Van het vrouwtje blauwe kiekendief dat later over scheert, kunnen we wel op aan.

Op het strand opent zich een prachtig vergezicht. Voor de kust liggen tientallen zeehonden op een rijtje op een zandbank. Langs de waterlijn lopen wulpen, scholeksters en bonte strandlopers; in zee zwemmen pijlstaarten en middelste zaagbekken.

We lopen over strand naar de Kwade Hoek. Hoewel we weinig andere vogels zien (af en toe menen we het roepje van de sneeuwgorst te horen), is er meer dan genoeg te beleven: er zwemt een bruinvis, we vinden een dode Noordse stormvogel die we herkennen aan de korte dikke snavel, en Eke toont ons het breekbare skelet van een slangster.

Dan begint het spektakelstuk van de dag. Op de uitloper van de slikken zit een slechtvalk op een aangespoeld stuk hout. We lopen steeds een stukje dichterbij en kunnen hem met de scope prachtig bekijken. De slechtvalk stijgt op, cirkelt even boven het strand en duikt dan razendsnel op een groep bonte strandlopers. Terwijl de vogels in tumult opvliegen, slaat de valk een bontje en neemt hem in zijn klauwen mee de lucht in. Erik legt het drama vast in een schitterende serie foto's. Vervolgens zien we de slechtvalk langs de vloedlijn nog minutenlang met de strandloper spelen: loslaten, even laten lopen en er weer op duiken, zoals een kat met een pas gevangen muis speelt...

Onder de indruk van dit natuurgeweld lopen we over strand terug. De zon van Stan breekt genadeloos door. We puffen en steunen, en hebben weinig oog meer voor de natuur rondom ons. Behalve Marcel en Stan: die kruipen onvermoeibaar over duinen achter twee sneeuwgorzen aan. Op de parkeerplaats kunnen we regenjassen en thermobroeken eindelijk opbergen en een plan de campagne maken: langs het havenkanaal van Goedereede is een roerdomp gezien, wie weet kunnen we die, op weg naar de haven van Stellendam, vinden.

Het geluk is met ons: bij het kanaal staat een vriendelijke lokale vogelaar met een warmtebeeldkijker. Hij heeft de roerdomp zojuist gespot in het riet! Fascinerend hoe je een roerdomp pas ziet als je weet waar je moet kijken, dwars door het riet heen. Als bonus spot de warmtevogelaar het rode silhouet van een houtsnip aan de overkant. Ook dat wonder van camouflage weten we tussen boomwortels te ontdekken. Met eigen ogen en oren zien we nog een groene specht en horen we een waterral gillen. Ten slotte waaien we uit op de dijk in de haven van Stellendam, met uitzicht op de slikken van de Kwade Hoek. Daar besluiten we deze fraaie, gezellige dag te midden van tureluurs, steenlopers, zwermen drieteenstrandlopers en bontbekplevierer. Het was misschien niet de excursie met de meeste waarnemingen,

maar de kwaliteit was hoog. En zoals Erik concludeerde: voor kwantiteit ga je maar naar de dierentuin.

Jaco van Rijn

**foto's: Slechtvalk, Erik Fleur
Sneeuwgorz, Marcel Wulterkens**

Hoeksche Waard en Brouwersdam, 19 januari 2026

Onze excursieleiders, Erik Fleur en Anke Burgers, nemen de deelnemers van vandaag mee op pad naar een van de toplocaties in Nederland voor deze tijd van het jaar: de Brouwersdam. Onderweg maken we nog een aantal tussenstops met als vertrekpunt de Hoeksche Waard (A). Het belooft een zonnige, heldere en windstille winterse dag te worden met een temperatuur die zal oplopen tot een graad of tien.

A: Hoeksche Waard

De eerste stop in de Hoeksche Waard is bij vogelkijkhut Het Oude Gemaal in het Oudeland van Strijen. Lopend van de parkeerplaats naar de kijkhut zien we in de polders grote aantallen Brandganzen en Grauwe ganzen en overvliegende Kolganzen. Vanuit een luxe kijkhut hebben we uitzicht over een aantal natte weides en kleine wateren. We zien diverse eenden- en ganzensoorten in en rondom het water en als verrassing een paar reeën. Wanneer we weer teruglopen naar de parkeerplaats is er nog even discussie over een paar Canadese ganzen. Sommigen vinden ze aan de kleine kant en denken dat het wellicht de in Nederland zeer zeldzame Kleine Canadese ganzen (dwaalgast) kunnen zijn. Helaas blijken het toch de bij ons in groten getale voorkomende Grote Canadese ganzen te zijn.

Oudeland van Strijen

We rijden verder door het Oudeland van Strijen, een Natura 2000-gebied en een van de oudste polders in deze omgeving, op zoek naar de kleinste en zeldzaamste van de grijsbruin gekleurde ganzen: de Dwerggans. Onderweg daarnaartoe stoppen we een paar keer om te kijken of we ze vanaf de Oudendijk kunnen ontdekken. Bij een van deze plekken ziet een aantal mensen bij een boerderij een aantal Ringmussen. We zien echter nog geen Dwergganzen, dus we rijden door naar de plek waar ze vaker worden gezien, namelijk tussen de Molenweg en de Waleweg. Daar aangekomen sluiten we ons aan bij een groep Vlaamse vogelaars. Zij hebben de Dwergganzen al in de smiezen en daar liften wij dankbaar op mee. Het wordt al snel duidelijk waarom de Dwerggans ook wel greppelgans wordt genoemd: de gans verstopt zich namelijk graag in de greppels in het landschap waardoor ze soms moeilijk te zien zijn. Maar als we ze dan zien, en de gele oogrand prachtig oplicht door de nog laagstaande zon, dan kunnen we er nauwelijks genoeg van krijgen.

Dwergganzen, foto Marcel Wulterkens

Pas nadat iedereen is verzadigd nemen we afscheid van dit gebied en gaan we op weg naar de volgende bestemming.

Grevelingendam

We parkeren op de Zuiderlandsezeedijk aan de noordzijde van de Grevelingendam en lopen via een tunnel onder de N59 door richting het Grevelingenmeer. Op het oostpunt hebben we al direct mooi zicht op een dichtbij staande groep van ongeveer tachtig exotische flamingo's.

De groep bestaat uit drie soorten: (Europese/Grote) Flamingo, Chileense flamingo en hybride Flamingo x Caribische flamingo. Sommige Flamingo's vertonen het typische en grappig aandoende baltsgedrag waarbij ze gesynchroniseerd hun dansjes uitvoeren (foto: Anke Burgers).

Nadat we een beetje gewend zijn geraakt aan deze in het oog springende flamboyante verschijningen, zien we nog een paar andere leuke soorten op het meer, zoals Brilduiker en Middelste zaagbek.

Eetcafé De Tram

Het is inmiddels rond twaalf uur als we ons voor de lunch gaan nestelen in Nieuwe Tonge bij Eetcafé De Tram. Ze lijken daar uitermate tevreden te zijn met (de inkomsten van) onze grote groep die, traditiegetrouw, de nodige bakken koffie en punten appeltaart naar binnen schuift.

We blijven echter niet al te lang, want het is nog steeds prachtig weer én we hebben nog een veelbelovende locatie voor de boeg, namelijk de Brouwersdam.

Brouwersdam

We beginnen bij de strekdam/haven aan de noordkant van de Brouwersdam en zien onder andere Middelste zaagbekken. Ook denkt iemand in de verte een jager te zien die een meeuw achterna zit.

En als Hans van As even een sanitaire stop maakt bij de begroeiing langs de weg bovenop de dam, dan ziet hij zowaar een paar Houtsnippen opvliegen.

Brouwersspuisluis

We rijden door naar de Brouwersspuisluis richting de zuidkant van de Brouwersdam en zien de soorten die je hier in de winter altijd wel mag verwachten. Langs de oever: Steenloper, Paarse strandloper en Oeverpieper.

Oeverpieper, foto Marcel Wulterkens

Langs de waterlijn: Drieteenstrandloper. Op zee: Brilduiker, Zwarte zee-eend en Eider. Wij zien echter honderden Eiders en Middelste zaagbekken, waarvan sommige baltsend. Daarnaast ziet een aantal mensen nog Roodkeelduiker, Kuifduiker en zelfs een IJseend. Soms een beetje ver weg, maar wat een mooie soorten. De Brouwersdam stelt zelden teleur.

Middelplaathaven

Aan het eind van de Brouwersdam draaien we om en rijden we weer terug noordwaarts. We stoppen kort bij de Middelplaathaven om ook vanaf deze kant een blik te werpen over het Grevelingenmeer (bij de Flamingo's zaten we aan de oostkant van het Grevelingenmeer).

Het is inmiddels rond vier uur en de zon geeft de lucht een warme oranje-gele gloed. We zien vanaf dit punt weinig vogels, maar we genieten desalniettemin van dit mooie moment.

B. Ouddorp

Als er wordt gevraagd wie zin heeft om nog één extra stop te maken op de plek waar de laatste tijd een groep Goudplevieren is waargenomen met in hun gezelschap een Aziatische neef, stemt iedereen in. Deze stop ligt weliswaar mooi op de route terug naar huis maar het lijkt er ook op dat niemand al afscheid wil nemen van deze bijzonder mooie dag.

Aangekomen in de Springertpolder, aan de noordkant van de Brouwersdam, sluiten we ons aan bij een groepje, wederom Vlaamse, vogelaars. We mogen door hun telescopen kijken en zien, ver weg, een aantal Goudplevieren slechts met hun koppies boven de greppels van de omgeploegde akker uitsteken. Op zich een leuk gezicht, maar met zulke omstandigheden wordt het wel heel moeilijk om hier de Aziatische dwaalgast tussen te vinden. We besluiten daarom om het hierbij te laten en met een fantastische dag vers in het geheugen nemen we afscheid van elkaar in de hoop elkaar snel weer te ontmoeten bij een volgende excursie.

Wist je dat

- De Hoeksche Waard een van de grootste eilanden van Nederland is. Het is een samenvoeging van een groot aantal oude polders. De Sint-Elisabethvloed van 1421 veegde de meeste polders volledig van de kaart. Het Oudeland van Strijen werd als eerste in 1437 weer drooggelegd; daarna volgden de overige polders. Pas toen sprak men van de Hoeksche Waard.

- Een Dwergganzen op een Kolgans lijkt, maar iets kleiner is, met een opvallende gele oogrand, een kleine roze snavel en een hogere witte bles boven de snavel. Dwergganzen trekken van origine vanuit het hoge noorden in zuidoostelijke richting. Grote concentraties overwinterden vroeger rondom de Zwarte zee, maar door jacht ging het snel bergafwaarts. Rond de jaren tachtig werd besloten om Dwergganzen in Zweden uit te zetten. Eieren van Dwergganzen werden in nesten van Brandganzen gelegd. De Brandganzen voedden vervolgens de jonge Dwergganzen op en namen ze mee naar hun trekroutes in West-Europa. Zo kwamen vanaf de vorige eeuw tientallen Dwergganzen in Nederland overwinteren. Oudeland van Strijen is hun belangrijkste overwinteringsgebied. Het schijnt dan ook vogelliefhebbers van over de hele wereld te trekken.

- De drie soorten flamingo's in het Grevelingenmeer als volgt te onderscheiden zijn op basis van de grootte en de kleur van snavel en poten:

- Europese of Grote flamingo (kortweg Flamingo) (zowel wild inheems als ontsnapt). Grootte: 120-145 cm. Snavel: zwarte punt, niet tot aan de knik. Poten: effen roze.

- Chileense flamingo (exoot)

- Grootte: 100-120 cm. Snavel: zwarte punt, minstens tot aan de knik. Poten: grijs met rode enkels.

- Hybride: Flamingo x Caribische flamingo

De Flamingo broedt samen met Chileense Flamingo's en voorheen een enkele Caribische Flamingo in een kolonie in het Zwillbrocker Ven net over de grens in Duitsland. Uit deze kolonie komen ook hybrides voort die de determinatie van Flamingo's in Nederland soms erg complex maken. Het aflezen van kleurringen van vogels kan helpen bij het op naam brengen van flamingo's in Nederland. De vogels uit deze kolonie zwerven buiten de broedtijd door Nederland. Ze worden vooral gespot in de nazomer rond het IJsselmeer en Lauwersmeer en in de winter in het Grevelingenmeer.

- Hans van Ek zijn filmpje van de Flamingo's is geplaatst bij Vroege Vogels, met dank aan Marianne Stahlie voor de aanmoediging:

<https://www.bnnvara.nl/vroegevogels/videos/f0c2e431-80a9-4f72-904c-987c11513775>

Marcel Wulterkens

Tour d'Heidestein et de Zeist impressie van een schitterende dag

Oef! Koud... Maar 't is ook pas 21 maart hè... Terwijl de adem als wolkjes uit onze mond ontsnapt, wachten we om acht uur bij zwembad De Vliet in een dikke mist, tot we compleet zijn. Een grote groep, zestien vrouw/man sterk: Johan vanuit het oosten van het land, Marcel Duiven en Koen vanuit Utrecht, Sander, Anke, Arthur, Rob R., Marcel W., Liesbeth, Marcel v H., Jan, Marjan, Gonneke, Birgit en Reina (twee nieuwe leden) en schrijver dezès vanuit Leiden.

Et allez hop, en route!

Iedereen stond op de geplande tijd aan de Sportlaan in Driebergen, iedereen, behalve Rob, Josine en Reina: zij stonden ergens anders te wachten... Het werd het liedje van de dag, maar om iets over negen waren we dan toch voltallig en kon het feest beginnen, net een schoolreisje.

Vast ritueel van eigenlijk alle excursies in bosachtig gebied, maar vooral van deze, is stilstaan, stil zijn, luisteren en kijker gericht op het bos aan de overkant van de parkeerplek... Roodborst, merel, mezen... en meteen daar de eerste klapper: een grote gele kwik! Er zouden nog meer pareltjes voorbijkomen, veel verschillende soorten, soms daarvan maar een enkel exemplaar, maar wat er kwam was mooi. Eerst nog even luisteren naar de korte introductie van Marcel Duiven van het gebied dat we gingen bezoeken.

Landgoed Heidestein is een natuurgebied tussen Zeist en Driebergen-Rijsenburg op de Utrechtse Heuvelrug. Het gebied ligt aan de noordkant van de Arnhemsebovenweg en het oude landgoed Bornia, grenzend aan de bossen van Austerlitz, aan de wijk Kerckebosch van Zeist en de Zeisterbossen. Al ver voor de Middeleeuwen was het onderdeel van een uitgestrekt bosgebied. Heel gevarieerd met voor 'elck wat wils': naald- en gemengd bos (weinig beuken), heidevelden, stuifduinen, met tegenwoordig een populatie zandhagedissen, en waterloopjes en -partijen. In 2007 zijn veel naaldbomen gekapt om plaats te maken voor heide en buntgras. De schaapskudde van Heidestein zorgt ervoor dat het gebied open blijft. Heidestein is ook een trekvogelgebied: in het najaar onder andere talloze roofvogels, waaronder veel wespdivieën (bron: Marcel D. en wikipedia).

Daarna is het in ganzenpas lopen door het bos, de paden zijn dan nog smal, langs een oude boom met mogelijke nestplaats, langs het theehuis annex ijskelder en door de tunnel onder de aardwal tot aan de vijver.

Vaste gast in de vijver is een paartje dodaars. Ze hadden het druk en zaten steeds onder water; tussendoor moest je echt snel zijn met je camera. Gelukt! in ieder geval één op de foto.

De tijd vliegt voorbij als je zo bezig bent met kijken, maar het bleef ijsig koud. Bij de Schaapskooi om half elf tijd voor een verwarmend kopje koffie van de thuishap. Gelukkig kregen we het daar warmer van én die koffie, én de zon die doorbrak, én de aanblik in een boomtop van een raaf! Hij bleef echt heel goed en lang zitten, roepend om het vrouwtje? Er werd saampjes gezeten, gebaltst, gesnaveld, en toen, een bijna-paring. De rest van de dag hebben we hun nest-in-aanbouw belaagd zien worden door wel drie tot even vier buizerds.

Intussen vlogen ook de waarnemingen je om de oren, Sander had tijd te kort om ze te noteren: roodborsttapuit, winterkoning, boomklever, matkop, kuifmees. We liepen door de meest

feeëriek landschappen met onwaarschijnlijk blauwe luchten, op zoek naar de zwarte Specht. Wel een paar keer gehoord, maar ja, dat is nog niet hetzelfde als één keer gezien. Wel de hele tijd roffelende grote bonte spechten.

Het weer werd steeds aangener, de temperatuur schoot omhoog en op ondemocratische wijze besloot Arthur om het culinaire gedeelte naar later op de dag uit te stellen. Dat betekende nog anderhalf uur extra genieten van onder meer een boomleeuwerik op een dode tak, gekraagde roodstaart op een duintopje, putters, een veldleeuwerik en aalscholvers hoog in de lucht.

Veldleeuwerik
(foto: Marcel Wulterkens)

De terugweg door de bossen verliep gemoedelijk met oog voor ook andere natuur: driehoornmestkever, zwammen (Eke?), gaspeldoorn.

Om half drie ten slotte allemaal in de Princenhof aan de koffie met appelgebak, pannenkoek of kersenwafel, nou ja, bijna allemaal dan. Rob, Reina, Johan en Josine maakten nog een kleine Tour de Zeist, gevalletje van een keer rechtsaf in plaats van linksaf slaan...

Als laatsten aangekomen, wel als eersten de koffie, kwestie van de juiste timing.

Het was een dag met een sterretje!

De 38 waarnemingen zijn bijgehouden door Sander.

Josine Bakker

Raaf
(foto:
Marcel
Wulterkens)

Mutaties ledenadministratie KNNV

Nieuwe leden:

dhr. R.J. Hofman
mevr. M. Lagas
mevr. R. Lardée-Mank

mevr. H. Redel
dhr. J.J. Ruseler
mevr. R. de Smeth
dhr. T. van der Wouden

Uitschrijvingen:

mevr. M. Epskamp
dhr. A.A. Molendijk
mevr. A.Y. Roquas

dhr. A. den Toom
dhr. H. Woudenberg
dhr. G.F.P. Zuyderhoudt

IVN, Instituut voor natuureducatie & duurzaamheid, is een vereniging van vrijwilligers en beroepskrachten die streeft naar meer natuur en een betere kwaliteit van het milieu. Verspreid over Nederland heeft IVN rond de 160 plaatselijke afdelingen. Circa 30.000 leden en donateurs zetten zich actief in voor de natuur en het milieu door middel van allerlei voorlichtende en educatieve activiteiten voor jong en oud, zoals excursies, cursussen, tentoonstellingen en lezingen.

IVN op Internet:
www.ivn.nl/leidseregio
Kopij via e-mail:
hanstermors@xs4all.nl

Mutaties IVN
Adreswijziging of opzegging aan
Astrid Veerman,
T 06-83.38.65.23
ivnleiden@hotmail.com,
IBAN-nr. NL88 TRIO 0197 9101 73.

Vertrouwenscontactpersoon: Dorine en Jan Hendrik, Vertrouwenscontactpersoon.IVNLeidseRegio@proton.me

Bestuur IVN-afdeling regio Leiden

Bestuur:

ivnleiden@hotmail.com

Ant Brandenburg

(Voorzitter)

T 06-27.85.66.03

Astrid Veerman

(Secretaris)

Tel: 06-83.38.65.23

Nico Stoffels

(Penningmeester)

T 06-29.57.57.84

penningmeester.ivn.leiden@gmail.com

Douwe Sikkema

sikkema.ivn@outlook.com

Erica Kerkvliet

ekerkvliet@ziggo.nl

Wim van der Ham

wvanderham@ziggo.nl

Ondersteuning bestuur:

Website en ledenadministratie

Ria Fijn van Draat

T 071-52.10.887

ivnleiden.website@hotmail.com

Redactie Nieuwsbrief IVN Leidse regio

Hanneke Mesters

ivnnieuwsbrief@gmail.com

Redactie Bladgroen

Hans ter Mors

T 071-36.17.521

hanstermors@xs4all.nl

Peter van den Berg

T 06-18.21.03.79

PR en Communicatie

Ant Brandenburg

T 06-27.85.66.03

ant.ivnleiden@gmail.com

Actieve Natuurtochten (WANT)

Sonja Meijer

T 06-37.00.50.24

want.ivnleiden@gmail.com

Agrarisch Natuurbeheer

Johan Kieft

T 071-88.77.694

jjkieft@ziggo.nl

Beleef de Natuur

Dorine Meijer

ivnbeleefdenatuur@gmail.com

Cronesteyn

Sjoerd Luiten

T 06-11.88.89.34

sjoerdluiten@hotmail.com

Duincursusgroep

Wim van der Ham

T 06-20.02.53.37

ivnduin@gmail.com

Excursies op verzoek

Sietske van der Horst

excursieopverzoek.ivnleiden@gmail.com

Historische Begraafplaats Groenesteeg

Carolina Jost

at.groenesteeg@gmail.com

Landgoederen

Edward Sodderland

T 06-25.18.10.95

ew.sodderland@casema.nl

Leiderdorp

Wouter Gerstel

T 071-58.96.392

woutergerstel@gmail.com

Lentevreugd

Jennie van Rhijn

T 06-37.42.08.38

lentevreugd.ivnleiden@gmail.com

Merenwijk

Ant Brandenburg

T 06-27.85.66.03

ivn.merenwijk@gmail.com

Natuur in Dynamiek

Rudi van Venetië

T 06-10.40.15.04

rudi.vanvenetie@gmail.com

Onder water in Leiden

(KNNV en IVN)

Aaf Verkade

T 06-50.29.85.72

aaf@stadsgrachten.nl

Ontdek Natuur met Citizen Science

(IVN, KNNV en Naturalis)

Maddy van Holland

T 071-54.22.282

maddyvanholland@ziggo.nl

Op je Gezondheid

Bep van Houten

T 06-29.05.27.59

bepvanhouten@xs4all.nl

Strand (ook cursus)

Maya de Veer

T 06-42.81.56.78

ivnstrand@outlook.com

Tuinen Natuurlijk! cursus

Jolanda de Vries

T 06-23.12.93.44

tuinnatuurlijk.ivnleiden@gmail.com

Vogels (ook cursus)

Caroline Grimbergen

ivnvogels@gmail.com

Zomeravondwandelingen Duin

Herman Doornebal

T 0252-37.51.60

h.doornebal@ziggo.nl

Sluitingsdatum Bladgroen 26'3: 1 oktober 2026
Sluitingsdatum Bladgroen 27'1: 24 december 2026
Sluitingsdatum Bladgroen 27'2: 1 mei 2027

Kijk ook uit naar de volgende Bladgroen